

Peyzaj Kavramı

Peyzajın Doğal ve Kültürel Boyutu

Prof.Dr. Veli ORTAÇEŞME

PEYZAJ KAVRAMI

- Peyzaj terimi ilk kez 19. yy'ın başlarında Alman biyocoğrafyacı Alexander von Humboldt tarafından coğrafya terimi olarak literatüre sokulmuştur.
- Peyzajın farklı tanımları bulunmaktadır:
 - Bir bölgenin değişik arazi biçimlerinin bütünü,
 - Bir mekanın tamamı ve görülebilen bütünü,
 - Dış görünümüne, gelişimine ya da yapısına göre sınırları belirlenebilen yeryüzüne ait bir mekan,
 - Bir arazi parçasının ekolojik, biyolojik, yapısal ve işlevsel özellikleri ile birlikte ortaya koyduğu görünüm,
 - Bir çevre içinde yer alan çeşitli karakterlerdeki doğal ve kültürel elemanların herhangi bir noktadan görüş açısı içerisinde sığabilen görünüşü,
 - İnsanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri, doğal ve/veya insani unsurların eylemi ve etkileşiminin sonucu olan bir alan (Avrupa Peyzaj Sözleşmesi, 2003)

PEYZAJ KAVRAMI

- Peyzaj, arazi ile ilgili bir kavramdır,
- Arazi ifadesi ise, ıslak ya da kuru yeryüzünün tüm parçalarını içine alır,
- Farklı özellikteki arazi parçalarının tümü peyzajı oluşturur,
- Peyzaj, tarlalar, tepeler, ormanlar, çöller, su yüzeyleri ve yerleşim alanları gibi unsurların bileşiminden meydana gelir,
- Peyzaj ayrıca, iskan, ulaştırma, tarım, rekreasyon ve doğal alanlar gibi arazi kullanım şekillerinin yer aldığı ortamdır,
- Diğer taraftan peyzaj sadece “manzara” olmaktan öte bir olgudur.
- Görünen arazi parçalarının birleşimi, bir mekanı mekan yapan ve kültürün kesişim alanı, doğal ve kültürel bir karışımdır.

PEYZAJ KAVRAMI

- Peyzaj, biyoloji biliminde “hiyerarşi düzeni” içinde yer alır.
- “Hiyerarşi”nin sözlük anlamı, “makam sırası, basamak, aşama sırası”dır.
- Hiyerarşik düzen içinde alt düzeylerden üst düzeylere doğru gidildikçe aşamalı olarak büyüyen birimler yer alır.
- Hiyerarşi düzeninde her bir basamakta bulunan birim, kendisini çevreleyen fiziksel çevre ile etkileşim (enerji ve madde alışverişi) halinde bulunur.
- Bu etkileşim sonucunda işlevsel bir sistem ortaya çıkar.
- Sistemin içinde hem canlı hem de cansız öğeler bulunursa, böyle sistemlere “biyosistemler” adı verilir.

PEYZAJ KAVRAMI

- **Populasyon:** Tek bir türe ait bireyler topluluğu
- **Komünite:** Belirli bir alanda bulunan türlere ait tüm populasyonlar
- **Ekosistem:** Komünite ile komünitelerin etrafını saran cansız çevreden meydana gelir ve bunlar hep birlikte işlevsel bir ekolojik sistem (ekosistem) oluştururlar.
- **Ekolojik anlamda peyzaj:** “Birbiriyle etkileşim halindeki ekosistemler kümesinden oluşan ve bu özelliğini geniş alanlarda tekrarlayan, heterojen yapılı arazi demektir (Forman ve Godron, 1986).

Peyzaj

PEYZAJ KAVRAMI

- Avrupa Peyzaj Sözleşmesi'nde (2003) peyzaj, “insanlar tarafından algılandığı şekliyle, karakteri, doğal ve/veya insani unsurların eylemi ve etkileşiminin sonucu olan bir alan olarak tanımlanmıştır.
- Peyzajın iki boyutu bulunmaktadır:
 - Doğal boyut (doğal peyzaj)
 - Kültürel boyut (kültürel peyzaj)

DOĞAL PEYZAJ

- Doğal bir peyzaj, dağlar, tepeler, ovalar ve platolar gibi bir yeryüzü şekillerinin bir araya gelmesiyle oluşur.
- Göller, akarsular, topraklar ve doğal bitki örtüsü, doğal peyzajların diğer unsurlarıdır.
- Örneğin; bir çöl peyzajı genellikle kumlu toprağın (kumulların) görünümüdür (örn; Sahra Çölü)

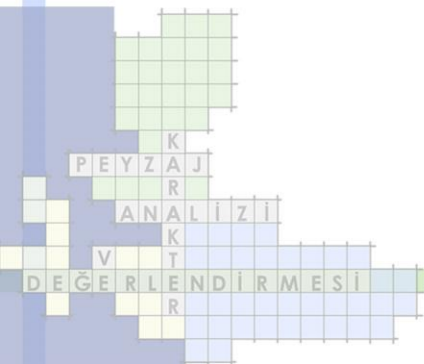
DOĞAL PEYZAJ

Kapadokya

Kaçkar Dağları

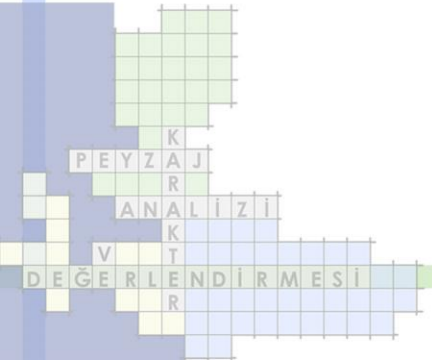

KÜLTÜREL PEYZAJ

Dünya Doğa Koruma Birliği (IUCN) tarafından "kültürel ve doğal kaynakları ve bu bağlamda yaban hayatı ve evcil hayvanları içeren, tarihi bir olay ve bir etkinlikle birlikte olan ya da çeşitli kültürel ve estetik değerler sergileyen coğrafi alanlar" Kültürel Peyzaj olarak tanımlanmaktadır.

Kültürel peyzajlarda;

- Doğa ve insan eliyle oluşturulmuş öğelerin uyum içinde olması,
- Tarihi, estetik, etnolojik ve antropolojik olarak değer taşımaları,
- O bölgedeki hâkim doğa unsurlarını, arazi kullanım biçimlerini ve geleneksel yaşam biçimlerini temsil edebilmeleri, aranan nitelikler arasındadır.

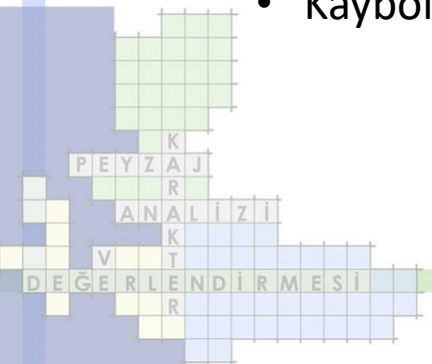
KÜLTÜREL PEYZAJ

Kültürel peyzajlar bize Atalarımızdan miras kalan ve bizim de torunlarımıza miras bırakmamız gereken peyzajlardır.

Kültürel peyzajları koruyarak bir anlamda toplumsal belleği de korumuş oluruz.

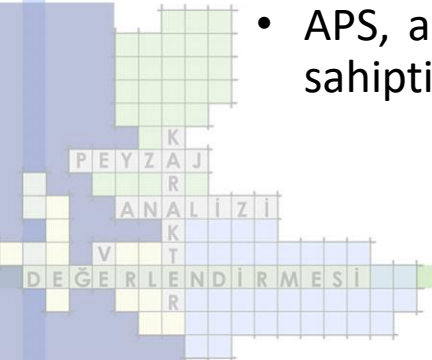
Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü UNESCO'ya göre kültürel peyzajlar:

- İnsan ve çevre arasındaki ilişkilerin gelişimi hakkında bilgi verirler,
- Halen varlığını sürdüren kültürlerle ilişkileri vardır,
- Kaybolmaya yüz tutmuş arazi kullanım biçimlerini temsil ederler.

KÜLTÜREL PEYZAJ

- Avrupa Peyzaj Sözleşmesi (APS), Avrupa peyzajlarının korunması, geliştirilmesi, planlanması ve yönetimi ile ilgili bir sözleşmedir.
- 20 Ekim 2000 tarihinde İtalya'nın Floransa kentinde gerçekleştirilen Bakanlar düzeyindeki peyzaj koruma konulu konferansta imzaya açılmış; 10 ülkenin imzalamasını takiben yürürlüğe girmiştir.
- Türkiye de taraf ülkeler arasında yer almaktadır. Ülkemizde 1 Mart 2004 tarihinde yürürlüğe girmiştir.
- APS, adında “peyzaj” sözcüğü geçen tek uluslar arası sözleşme olma özelliğine sahiptir.

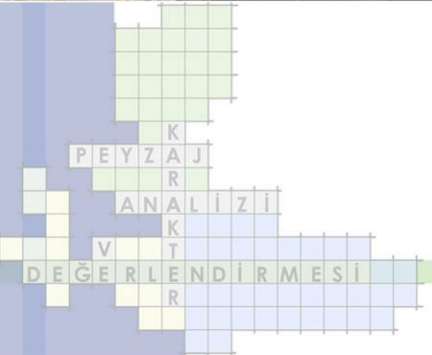

KÜLTÜREL PEYZAJ

Tarım, kırsal alanların şekillenmesinde en etkin arazi kullanım faaliyetidir. Tarımsal peyzajlar, insan ve doğa arasındaki etkileşimin farklı aşamalarının, tarihsel değere sahip yapıların ve ürünlerin değerlerin anlaşılmasını mümkün kılmaktadır.

Manavgat, Selge Tarım Terasları

KÜLTÜREL PEYZAJ

Rize, çay bahçeleri

KÜLTÜREL PEYZAJ

Uzakdoğu, pirinç tarlaları

KÜLTÜREL PEYZAJ

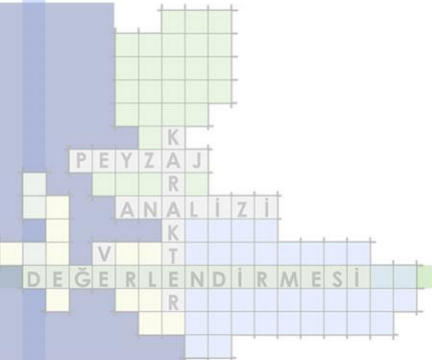
Antalya Serik, Haskızılören
Un Değirmenleri

KÜLTÜREL PEYZAJ

Antalya Finike, Yeşilköy
Geleneksel konutlar

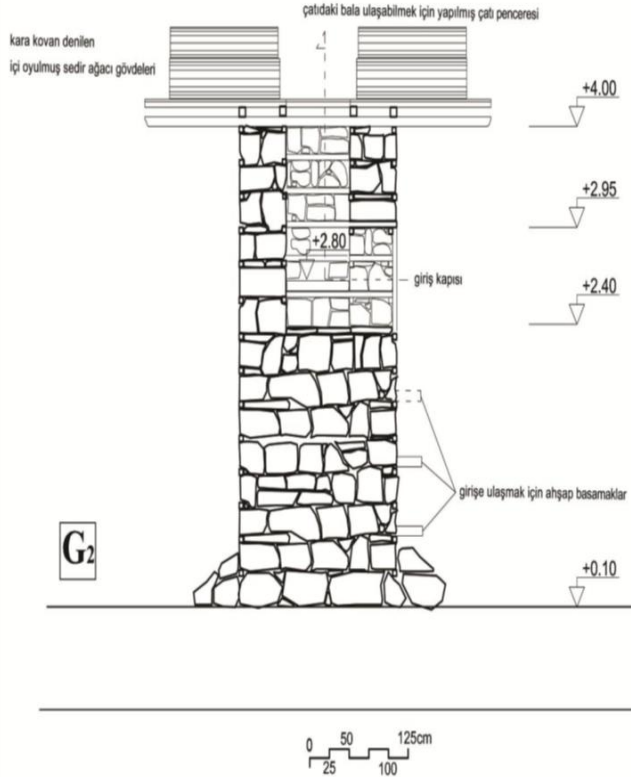

KÜLTÜREL PEYZAJ

PEYZAJ
ANALİZİ
VE
DEĞERLENDİRMESİ

KÜLTÜREL PEYZAJ

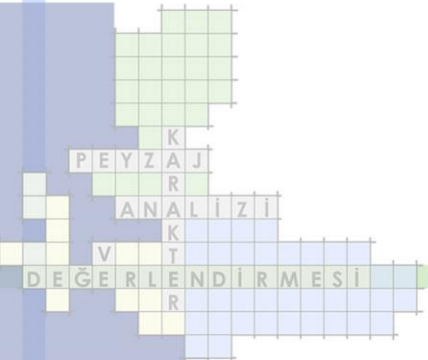

Antalya Elmalı
Geleneksel kara kovanlar

KÜLTÜREL PEYZAJ

Antalya Döşemealtı, Ekşili
Su Kuyuları

KÜLTÜREL PEYZAJ

Antalya Elmalı
Buğday ambarları

Peyzaj Kavramı

Peyzajın Doğal ve Kültürel Boyutu

Prof.Dr. Veli ORTAÇEŞME

